

Przedmiotem niniejszego tekstu będzie analiza wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC) w sprawie Grabowski przeciwko Polsce, który został wydany w czerwcu 2015 roku. Europejski Trybunał stwierdził naruszenie przez Polskę prawa do wolności osobistej (art. 5 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności). Siedemnastoletni wówczas Maksymilian Grabowski został zatrzymany przez policję pod zarzutem popełnienia rozboju. Sąd wszczął postępowanie w tej sprawie i zdecydował o umieszczeniu nastolatka w schronisku dla nieletnich, ale legalność jego pobytu nie została zweryfikowana, mimo złożenia stosownego wniosku przez obrońcę nastolatka.

NIELETNI W SCHRONISKU

Analiza wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Grabowski przeciwko Polsce

Katarzyna Syroka-Marczewska
Prawnik

Uwagi ogólne

Bez wątplenia regulacje prawne dotyczące nieletnich powinny uwzględniać funkcje opiekuńczo-wychowawcze i dążyć do przeciwdziałania demoralizacji. Tworzenie wyodrębnionego sądownictwa dla nieletnich zostało zapoczątkowane w 1899 roku w Chicago w Stanach Zjednoczonych, gdzie utworzono specjalny sąd dla nieletnich z sędzią o dodatkowym pedagogicznym przygotowaniu¹. Postanowiono wówczas, że sąd ten powinien mieć swoją siedzibę w innym budynku niż sąd karny dla dorosłych, aby nie stygmatyzować nieletnich i nie dopuszczać do kontaktu ze zdemoralizowanymi, dorosłymi przestępcami². Rozwój sądownictwa dla nieletnich postępował wyjątkowo szybko zarówno na gruncie amerykańskim, jak i w Europie, gdzie pierwsze sądy dla nieletnich utworzono już w 1905 roku w Anglii i Danii.

W Polsce pierwsze, odrębne, wyspecjalizowane sądy dla nieletnich powstały w Warszawie, Łodzi oraz Lublinie w 1919 roku. Z czasem zostały one przekształcone w sądy rodzinne, funkcjonujące do dzisiaj.

Prawne sposoby oddziaływania na nieletniego

Zgodnie z aktualnie obowiązującymi przepisami prawa, tj. art. 6 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich³ (dalej upn), sąd rodzinny ma szeroki wachlarz możliwości oddziaływania⁴ wobec nieletnich. Należy ocenić to pozytywnie, ponieważ każda sprawa jest inna i wymaga

indywidualnego dopasowania w zakresie orzekanych sankcji. Sąd może m.in. udzielić nieletniemu upomnienia, ale także zobowiązać daną osobę do określonego postępowania, np. do naprawienia wyrządzonej szkody, do wykonania określonych prac lub świadczeń na rzecz pokrzywdzonego lub społeczności lokalnej, do przeproszenia pokrzywdzonego, do podjęcia nauki lub pracy, do uczestniczenia w odpowiednich zajęciach o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym, do powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach albo do zaniechania używania alkoholu lub innego środka w celu wprowadzania się w stan odurzenia. Ponadto sąd może ustanowić dla nieletniego nadzór rodziców⁵, opiekuna, kuratora albo organizacji młodzieżowej lub innej organizacji społecznej, zakładu pracy albo osoby godnej zaufania. Jeżeli wymagają tego okoliczności sprawy, nieletni może zostać skierowany do ośrodka kuratorskiego, a także do organizacji społecznej lub instytucji zajmujących się pracą z nieletnimi o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym. Przepisy prawa umożliwiają uwzględnienie stanu zdrowia nieletniego. W razie stwierdzenia u nieletniego upośledzenia umysłowego, choroby psychicznej lub innego zakłócenia czynności psychicznych bądź nałogowego używania alkoholu albo innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, sąd rodzinny może orzec umieszczenie nieletniego w szpitalu psychiatrycznym lub innym odpowiednim zakładzie leczniczym. Jeżeli zachodzi potrzeba zapewnienia nieletniemu jedynie opieki wychowawczej, sąd

może orzec umieszczenie go w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, a w przypadku gdy nieletni jest upośledzony umysłowo w stopniu głębokim i wymaga jedynie opieki – w domu pomocy społecznej.

Bez wątplenia jedną z najbardziej dotkliwych dla nieletniego sytuacji jest umieszczenie go w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, w rodzinie zastępczej zawodowej albo umieszczenie w zakładzie poprawczym. Decyzja o umieszczeniu w zakładzie poprawczym⁶ jest podejmowana, jeżeli inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego. Ponadto sąd rodzinny może orzec umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym, jeżeli przemawia za tym wysoki stopień jego demoralizacji. W świetle upn istnieje możliwość umieszczenia nieletniego także w schronisku dla nieletnich, jeżeli zostaną ujawnione okoliczności przemawiające za umieszczeniem go w zakładzie poprawczym, a zachodzi uzasadniona obawa ukrycia się nieletniego lub zatarcia śladów czynu karalnego, albo jeżeli nie można ustalić tożsamości nieletniego. Reasumując, przesłanki umieszczenia w schronisku dla nieletnich w myśl art. 27 § 1 upn są następujące:

1. ujawnienie okoliczności przemawiających za umieszczeniem w zakładzie poprawczym,
2. uzasadniona obawa ukrycia się nieletniego lub zatarcia śladów czynu albo niemożność ustalenia tożsamości nieletniego.

Zastosowanie umieszczenia w schronisku dla nieletnich jest możliwe tylko w razie łącznego wystąpienia przesłanki wymienionej w pkt 1 i jednej z trzech sytuacji wymienionych w pkt 2⁷. Środek tymczasowy z art. 27 § 1 upn może być stosowany w trakcie całego postępowania. Organami uprawnionymi do jego stosowania są sędzia rodzinny, sąd rodzinny, sąd zwykły.

W postanowieniu o umieszczeniu w schronisku dla nieletnich sąd powinien określić czas jego zastosowania, przy czym przed skierowaniem sprawy na rozprawę nie może on przekroczyć 3 miesięcy⁸. Okres ten, w myśl art. 27 § 4 upn, może być przedłużony o dalsze 3 miesiące z uwagi „na szczególne okoliczności sprawy”. O przedłużeniu pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich sąd rodzinny orzeka na posiedzeniu, przy czym o terminie posiedzenia zawiadamia się strony i obrońcę nieletniego. Łączny pobyt nieletniego w schronisku dla nieletnich do chwili wydania postanowienia kończącego postępowanie w sprawie (w pierwszej instancji) nie może być dłuższy niż rok. Do okresu tego nie wlicza się nieusprawiedliwionej nieobecności nieletniego w schronisku dla nieletnich, trwającej dłużej niż

3 dni (spowodowanej np. ucieczką) ani okresu obserwacji psychiatrycznej (art. 27 § 6 upn).

Schroniska dzielą się na zwykłe oraz interwencyjne. Zgodnie z treścią § 28 rozporządzenia⁹ schroniska zwykłe są przeznaczone dla nieletnich umieszczonych w nich na podstawie art. 27 § 1 upn¹⁰ lub art. 74 § 2 upn¹¹. Z kolei schroniska interwencyjne są przeznaczone dla nieletnich umieszczonych w nich na podstawie art. 27 § 2 upn¹² lub nieletnich stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo dla bezpieczeństwa schroniska zwykłego. Praca wychowawcza wobec nieletnich umieszczonych w schroniskach interwencyjnych jest ukierunkowana w szczególności na eliminowanie przyczyn zachowań agresywnych.

W schroniskach zwykłych liczba nieletnich w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym powinna wynosić 10 osób, natomiast w schroniskach interwencyjnych 6 osób.

Grabowski przeciwko Polsce

Przedmiotem niniejszego tekstu będzie analiza wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC) w sprawie Grabowski przeciwko Polsce, który został wydany w czerwcu 2015 roku¹³. Europejski Trybunał stwierdził naruszenie przez Polskę prawa do wolności osobistej (art. 5 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności). Siedemnastoletni wówczas Maksymilian Grabowski został zatrzymany przez policję pod zarzutem popełnienia rozbój. Sąd wszczął postępowanie w tej sprawie i zdecydował o umieszczeniu nastolatka w schronisku dla nieletnich, ale legalność jego pobytu nie została następnie zweryfikowana, mimo złożenia stosownego wniosku przez obrońcę nastolatka. Sąd uznał bowiem, że ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich, po skierowaniu sprawy nieletniego na rozprawę, nie wymaga wydania odrębnego postanowienia o przedłużeniu okresu pobytu w schronisku. W efekcie mężczyzna spędził w nim 5 miesięcy więcej niż powinien. Warto w tym miejscu zauważyć, że Grabowski w związku z rozstrzygnięciem przez ETPC otrzymał 5000 euro za doznaną szkodę niemajątkową w związku z nielegalnym pozbawieniem go wolności.

Aktywność Rzecznika Praw Obywatelskich

Jak już wspomniano, okres pobytu w schronisku dla nieletnich nie może trwać dłużej niż 3 miesiące przed skierowaniem sprawy na rozprawę. Na problemy interpretacyjne w zakresie art. 27 upn zwracał już uwagę w 2013 roku

Rzecznik Praw Obywatelskich, przygotowując wystąpienie do ministra sprawiedliwości (z dnia 24 czerwca 2013 roku). Na podstawie napływających skarg Rzecznik Praw Obywatelskich poinformowała ministra sprawiedliwości, że sądy rodzinne, opierając się na art. 27 § 3 lub art. 27 § 6 w związku z art. 27 § 3 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, przyjmują, że samo skierowanie sprawy do rozpoznania w postępowaniu poprawczym stanowi podstawę do przedłużenia pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich. W związku z tym Rzecznik Praw Obywatelskich zwróciła się do Sądów Okręgowych w Warszawie, Krakowie i Gdańsku z prośbą o informacje na temat praktyki orzeczniczej sądów rodzinnych w tym zakresie. Uzyskane informacje wskazywały, że zgodnie z powszechnie przyjętą interpretacją art. 27 § 3 upn, do przedłużenia pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich nie było konieczne wydanie odrębnego postanowienia w tym przedmiocie. Rzecznik Praw Obywatelskich uznała, że praktyka taka ma daleko idące konsekwencje w odniesieniu do nieletnich, których dotyczy. Zauważono, że przede wszystkim brak wydania przez sąd postanowienia o przedłużeniu pobytu nieletniego w schronisku, po skierowaniu sprawy na rozprawę do rozpoznania w postępowaniu naprawczym, skutkowało tym, że takie przedłużenie nie podlegało zaskarżeniu. Ponadto postanowienie sądu o skierowaniu sprawy na rozprawę nie określało długości pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich. Rzecznik Praw Obywatelskich podkreśliła, że umieszczenie nieletniego w schronisku dla nieletnich polega na pozbawieniu go wolności. Wskazała także, że brak precyzyjnych przepisów na gruncie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, prowadzący do rozbieżnej wykładni przez sądy, nie może pozbawiać nieletnich ochrony praw przysługujących im na gruncie Konstytucji. Rzecznik Praw Obywatelskich wniosła do ministra o rozważenie dokonania nowelizacji przepisu art. 27 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, która mogłaby rozwiązać sygnalizowany problem.

W odpowiedzi z 22 lipca 2013 roku minister sprawiedliwości zgodził się z poglądem Rzecznika Praw Obywatelskich, że art. 27 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich w swoim obecnym brzmieniu nie chroni w wystarczającym stopniu praw nieletniego przed arbitralnym działaniem sądu w sytuacji skierowania sprawy nieletniego do rozpoznania w postępowaniu poprawczym. Umieszczenie w schronisku dla nieletnich jest pozbawieniem wolności. Każdorazowe przedłużenie czasu pobytu ponad okres wynikający z postanowienia o jego zastosowaniu powinno

być przedmiotem orzeczenia sądu rodzinnego. Minister poinformował Rzecznika, że podjęcie prace legislacyjne w celu rozwiązania poruszonego problemu. Zmiany przepisów w omawianym zakresie jednak nie nastąpiły i dwa lata później, tj. w 2015 roku, ETPC wydał rozstrzygnięcie, w którym podkreślił, że w Polsce powinny być gwarancje lepszego przestrzegania praw nieletnich w zakresie umieszczenia ich w schroniskach.

Realizacja wyroku

W wyroku wydanym 30 czerwca 2015 roku w sprawie Grabowski vs. Polska, Trybunał podkreślił, że art. 5 Konwencji gwarantuje fundamentalne prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. W kontekście pozbawienia wolności szczególnie istotne jest zachowanie zasady pewności prawa. Standard „legalności” odnosi się również do „jakości prawa”, która oznacza, że w przypadkach, w których prawo krajowe dopuszcza możliwość pozbawienia wolności, powinno być to prawo dostępne, wystarczająco dokładne i przewidywalne w razie jego zastosowania, celem uniknięcia jakiegokolwiek ryzyka arbitralności.

W analizowanej sprawie pomiędzy datą utraty mocy postanowienia w sprawie umieszczenia w schronisku dla nieletnich a orzeczeniem sądu nakazującym zwolnienie, brak było orzeczenia sądowego, zezwalającego na dalsze pozbawienie wolności. W tym czasie nieletni nadal przebywał w schronisku dla nieletnich jedynie na tej podstawie, że sędzia wydał postanowienie o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu poprawczym na podstawie art. 42 § 2 upn. Pozornie zawiła proceduralnie sprawa sprowadza się do tego, że nieletni przebywał w schronisku dłużej niż powinien, co bez wątplenia było dla niego dotkliwie. Z prawnego punktu widzenia powodem zaistniałej sytuacji może być niejasność przepisów upn i praktyka sądów rodzinnych, które przyjmowały, że postanowienie to samo w sobie stanowiło podstawę do przedłużenia pobytu nieletniego w schronisku.

Mając na uwadze powyższe, Trybunał stwierdził, po pierwsze, że ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich, z powodu braku precyzyjnych przepisów, nakładających na sądy rodzinne obowiązek wydania postanowienia o przedłużeniu pobytu w schronisku dla nieletnich w przypadku przyjęcia sprawy do rozpoznania w postępowaniu poprawczym oraz w sytuacji, gdy wcześniejsze postanowienie o umieszczeniu w schronisku dla nieletnich utraciło moc, nie spełnia kryterium „jakości prawa”. W tym miejscu

warto podkreślić, że brak odpowiednich przepisów upn we właściwym czasie pozwolił na rozwinięcie praktyki, zgodnie z którą przedłużenie pobytu w schronisku dla nieletnich było możliwe bez odpowiedniego orzeczenia sądu. Po drugie, Trybunał stwierdził, że praktyka opisana w przedmiotowej sprawie, zgodnie z którą nieletni umieszczani byli w schronisku dla nieletnich nie na podstawie konkretnego przepisu prawa lub orzeczenia sądu, pozostaje w sprzeczności z zasadą pewności prawa, znajdującą odzwierciedlenie w Konwencji, oraz stanowiącej jeden z podstawowych elementów składowych zasady rządów prawa. Trybunał zwrócił uwagę, że art. 27 § 6 upn stanowi, iż łączny pobyt nieletniego w schronisku dla nieletnich, do chwili wydania przez sąd pierwszej instancji postanowienia kończącego postępowanie w sprawie, nie może być dłuższy niż rok. Chociaż gwarancja ta jest ważna, w żaden sposób nie wpłynęła na polepszenie lub zmianę sytuacji M. Grabowskiego. Trybunał zwrócił uwagę, że po utracie mocy przez początkowe postanowienie o umieszczeniu skarżącego w schronisku dla nieletnich, nadal przebywał on w tym miejscu nie na podstawie postanowienia sądu przez 5 miesięcy i 2 dni.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 37 Konwencji o prawach dziecka, żadne dziecko nie może zostać pozbawione wolności w sposób bezprawny lub arbitralny. Ponadto każde dziecko pozbawione wolności ma prawo do podważenia legalności pozbawienia go wolności przed sądem lub innym organem.

Po zapadnięciu wyroku ETPC przepisy te nie zostały znowelizowane¹⁴, choć Trybunał w Strasburgu wskazał, że sąd powinien okresowo kontrolować, czy wciąż istnieją podstawy do pobytu nieletniego w schronisku. Władze polskie w celu upowszechnienia standardów wynikających z wyroku Grabowski przeciwko Polsce przesłały je do sądów i przeprowadzono szkolenia w zakresie praw nieletnich. Zgodnie z deklaracjami rządu zmiana Regulaminu urzędowania sądów powszechnych ma stanowić prawną barierę przed tym, aby nie powtarzały się sytuacje takie, jak ta badana przez ETPC. Jak słusznie zauważyła Helsińska Fundacja Praw Człowieka, gwarancje lepszego przestrzegania praw nieletnich w zakresie umieszczania ich w schroniskach powinny się znaleźć w ustawie, a nie tylko w regulaminie sądów¹⁵. Komitet Ministrów Rady Europy słusznie bowiem wskazał, że podjęte przez Polskę kroki wciąż nie są wystarczające do pełnego wykonania wyroku Trybunału i niezbędne są dalsze zmiany prawa w obrębie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich¹⁶.

Patrząc na aktywność ustawodawcy w związku z omawianym wyrokiem, warto wskazać, że 17 kwietnia 2018 roku do marszałka Sejmu wpłynęła uchwała w sprawie wniesienia do Sejmu projektu ustawy o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (druk sejmowy 2521). 3 sierpnia 2018 roku rząd zajął stanowisko¹⁷ w tej sprawie, w którym inicjatywę ustawodawczą ocenił pozytywnie, gdyż stanowi ona próbę jednoznacznego uregulowania kwestii związanej z przedłużaniem pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich. Rada Ministrów rekomendowała projekt do dalszych prac legislacyjnych. Od 2018 roku brak jest dodatkowych informacji w tym zakresie na stronie internetowej Sejmu, na której istnieje możliwość śledzenia procesu legislacyjnego. Należy rozumieć, że sprawa od ponad roku jest w toku.

Uwagi końcowe

Jak już wspomniano, projekt ustawy o zmianie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (druk sejmowy nr 2521) zawiera propozycję nowelizacji przepisów art. 27 i art. 29 upn. Przepis art. 27 upn reguluje procedurę umieszczenia i przedłużania pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich. Projekt stanowi realizację postulatu zawartego w petycji P9-14/17 wniesionej do Senatu 19 kwietnia 2017 roku przez Helsińską Fundację Praw Człowieka w związku z treścią wytycznych sformułowanych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z 30 czerwca 2015 roku w sprawie Grabowski przeciwko Polsce. Mimo podjęcia przez Ministerstwo Sprawiedliwości działań upowszechniania standardów wynikających z wyroku poprzez jego przetłumaczenie, przesłanie do sądów i prowadzenie szkoleń oraz zamieszczenie przepisów § 242 i § 243 w Regulaminie urzędowania sądów powszechnych¹⁸, wyraźna stała się potrzeba nowelizacji przepisów samej ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich. Proponowana zmiana art. 27 upn polega na zmianie treści § 3 tego przepisu, dodaniu do niego § 4a i § 4b oraz zmianie treści § 6. Proponowana zmiana art. 29 upn polega na zmianie jego treści. Zmiana treści art. 27 § 3 upn ma na celu wprowadzenie rozróżnienia postanowienia o umieszczeniu nieletniego w schronisku dla nieletnich, wydanego na podstawie art. 27 § 3 upn, od postanowień o przedłużeniu pobytu w schronisku dla nieletnich. Pojęcie określające cezurę czasową dla okresów pobytu i przedłużenia pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich „przed skierowaniem sprawy na rozprawę” zastąpiono określeniem „przed wyznaczeniem rozprawy”, zgodnie z art. 32m upn. Projektowany

art. 27 § 4a upn stanowi uregulowanie procedury przedłużania pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich po wyznaczeniu rozprawy. Zgodnie z nowym przepisem w zakresie tym należy stosować odpowiednio przepis art. 27 § 4 upn, a zatem po wyznaczeniu rozprawy możliwe będzie przedłużenie pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich, jeżeli zajdzie taka konieczność, ze względu na szczególne okoliczności sprawy na okres nieprzekraczający 3 miesięcy. W projektowanym art. 27 § 4b upn wskazano na konieczność określenia każdorazowo w postanowieniu o przedłużeniu pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich okresu pobytu nie dłuższego niż 3 miesiące. Projektowana zmiana art. 27 § 6 upn ma na celu zaliczenie do okresu pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich okresu obserwacji psychiatrycznej, jako okresu faktycznego pozbawienia wolności. Z kolei zmiana treści art. 29 upn ma na celu zagwarantowanie możliwości złożenia zażalenia na każde postanowienie dotyczące umieszczenia i przedłużenia pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich oraz wprowadza nakaz niezwłocznego rozpoznania zażalenia na postanowienie o umieszczeniu i przedłużeniu pobytu w schronisku dla nieletnich.

Jak już wspomniano, inicjatywa ustawodawcza stanowi próbę jednoznacznego uregulowania kwestii związanej z przedłużaniem pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich. Kluczową kwestią jest tempo wprowadzanych zmian w regulacjach prawnych, bo od wydania wyroku przez ETPC niebawem minie 4 lata, a ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich nadal obowiązuje w starej wersji.

Przypisy

- ¹ V. Konarska-Wrzošek, „Prawny system postępowania z nieletnimi w Polsce”, Warszawa 2013.
- ² Ibidem.
- ³ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, Dz.U. 1982 Nr 35 poz. 228 z późn. zm. Przepisy ww. ustawy stosuje się w zakresie: 1) zapobiegania i zwalczania demoralizacji – w stosunku do osób, które nie ukończyły lat 18; 2) postępowania w sprawach o czyny karalne - w stosunku do osób, które dopuściły się takiego czynu po ukończeniu lat 13, ale nie ukończyły lat 17; 3) wykonywania środków wychowawczych lub poprawczych – w stosunku do osób, względem których środki te zostały orzeczone, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez te osoby lat 21.
- ⁴ Sąd może orzec zakaz prowadzenia pojazdów lub orzec przepadek rzeczy uzyskanych w związku z popełnieniem czynu karalnego. Ponadto sąd może zastosować inne środki zastrzeżone upn do właściwości sądu rodzinnego, jak również zastosować środki przewidziane w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, z wyłączeniem umieszczenia w rodzinie zastępczej spokrewnionej, rodzinie zastępczej niezawodowej, rodzinnym domu dziecka, placówce wsparcia dziennego, placówce opiekuńczo-wychowawczej i regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej.
- ⁵ W wypadku gdy rodzice lub opiekun nieletniego uchylają się od wykonania obowiązków nałożonych na nich przez sąd rodzinny, sąd ten może wymierzyć im karę pieniężną w wysokości od 50 do 1500 złotych.

- ⁶ Umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym można warunkowo zawiesić, jeżeli właściwości i warunki osobiste oraz środowiskowe sprawy, jak również okoliczności i charakter jego czynu uzasadniają przypuszczenie, że pomimo niewykonania środka poprawczego cele wychowawcze zostaną osiągnięte. Warunkowe zawieszenie następuje na okres próby, który wynosi od roku do lat 3; w okresie próby sąd stosuje do nieletniego środki wychowawcze. Jeżeli w okresie próby zachowanie nieletniego wskazuje na dalszą demoralizację albo jeżeli nieletni uchyla się od wykonywania nałożonych na niego obowiązków lub od nadzoru, sąd rodzinny może odwołać warunkowe zawieszenie i zarządzić umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym. Jeżeli w okresie próby i w ciągu dalszych 3 miesięcy odwołanie warunkowego zawieszenia nie nastąpiło, orzeczenie o umieszczeniu w zakładzie poprawczym z mocy prawa uważa się za niebyłe.
- ⁷ P. Górecki, V. Konarska-Wrzošek, „Postępowanie w sprawach nieletnich. Komentarz”, Warszawa 2019, LEX on-line, komentarz do art. 27.
- ⁸ Wydając postanowienie o umieszczeniu w schronisku dla nieletnich, należy obligatoryjnie ustanowić dla nieletniego obrońcę, jeżeli nie ma on obrońcy z wyboru (art. 49 upn). Wyznaczenie obrońcy z urzędu powinno być dokonane jednocześnie z wydaniem postanowienia o umieszczeniu w schronisku dla nieletnich. Nieustanowienie obrońcy narusza prawo nieletniego do obrony i stanowi poważne uchybienie procesowe.
- ⁹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, Dz.U. 2001 Nr 124 poz. 1359 z późn. zm.
- ¹⁰ Zgodnie z tym przepisem nieletniego można umieścić w schronisku dla nieletnich, jeżeli zostaną ujawnione okoliczności przemawiające za umieszczeniem go w zakładzie poprawczym, a zachodzi uzasadniona obawa ukrycia się nieletniego lub zatarcia śladów czynu karalnego, albo jeżeli nie można ustalić tożsamości nieletniego.
- ¹¹ W razie gdy wykonanie orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w zakładzie poprawczym natrafiłoby na niedające się usunąć przeszkody, sąd rodzinny stosuje nadzór kuratora, a w wyjątkowych wypadkach uznając, że ze względów wychowawczych jest to konieczne, może orzec umieszczenie nieletniego w schronisku dla nieletnich. Nieletni pozostaje w schronisku dla nieletnich do czasu umieszczenia go we właściwym zakładzie, jednakże pobyt w schronisku nie może wówczas przekroczyć 3 miesięcy.
- ¹² Umieszczenie nieletniego w schronisku dla nieletnich może nastąpić, gdy zostaną ujawnione okoliczności przemawiające za umieszczeniem go w zakładzie poprawczym, a nieletniemu zarzucono popełnienie czynu karalnego określonego w art. 134 (zamachu na Prezydenta), art. 148 § 1, 2 lub 3 (zabójstwo w typie podstawowym oraz odmianach kwalifikowanych), art. 156 § 1 lub 3 (ciężki uszczerbek na zdrowiu), art. 163 § 1 lub 3 (sprowadzenie zdarzenia powszechnie niebezpiecznego dla życia, zdrowia albo mienia), art. 166 (akt piractwa wodnego lub powietrznego), art. 173 § 1 lub 3 (sprowadzenie katastrofy), art. 189 (pozbawienie człowieka wolności), art. 189a (handel ludźmi), art. 197 § 3 lub 4 (zgwałcenie zbiorowe osoby poniżej lat 15 lub kazirodce), art. 198 (wykorzystanie seksualne osoby bezradnej lub nieporozumiałej), art. 200 (seksualne wykorzystanie małoletniego), art. 202 § 3, 4, 4a, 4b lub 4c (rozpowszechnianie, utrwalanie, przechowywanie, produkowanie pornografii, uczestniczenie w prezentacji treści pornograficznych z udziałem małoletniego), art. 204 § 3 (nakłanianie lub ułatwianie uprawiania prostytucji), art. 252 § 1 lub 2 (wzięcie lub przetrzymywanie zakładnika) i art. 280 k.k. (rozbój).
- ¹³ Treść wyroku jest dostępna na stronie internetowej Trybunału Konstytucyjnego <http://trybunal.gov.pl/polskie-akcenty-w-orzecznictwie-miedzynarodowym/rada-europy-europejski-trybunal-praw-czlowieka/w-sprawach-polskich/art/8541-sprawa-grabowski-przeciwko-polsce-skarga-nr-57722-12-wyrok-z-30-czerwca-2015-r/>, dostęp z dnia 04.06.2019 r.
- ¹⁴ Stan prawny na dzień 4 czerwca 2019 r.
- ¹⁵ <https://www.rp.pl/Rodzina/304269923-HFPC-postepowanie-ws-nieletnich-wciaz-niezgodne-ze-standardami-Strasburga.html>, dostęp z dnia 04.06.2019 r.
- ¹⁶ Ibidem.
- ¹⁷ Druk sejmowy o numerze 2521 jest dostępny na stronie internetowej www.sejm.gov.pl, dostęp z dnia 04.06.2019 r.
- ¹⁸ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 2015 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. poz. 2316 z późn. zm.).